

Janez
Povše

Monolog v tretji osebi št. 2

Nenadoma je na klavirju tam daleč v kotu, povsem na nasprotni strani lokala, pričel poigravati pianist, kot pač poigravajo pianisti ob večerjah, v ekskluzivnejših restavracijah tudi ob kosilu, tiho in diskretno, hkrati vplivno in izrazito; ni namreč močnejše stvari na svetu, si je mislila, kot je nevsiljivo vplivanje na razpoloženje, vplivanje, ki se mu ne moreš ubraniti, ker ne nastopa obvezujoče in napadalno, ampak tako rekoč neopazno.

Pogled ji je od mize uhajal po prostoru, kjer je mrgolelo parov in priložnostnih družb — te so bile najbolj glasne — medtem ko so se manjša omizja obdajala z napol šepetajočimi pogovori, ki niso bili in niso hoteli biti za najširšo javnost; in prav to polšepetanje je dajalo prostoru posebno barvo, posebno razpoloženje, zaradi katerega je restavracija slovela po svojem posebnem, kot se temu pravi, intimnem razpoloženju.

Partner na drugi strani mize kot da ni opazil njenega utrinka s pianistom, z vase potegnjenimi pari in zastrtostjo, ki je naravnost ustvarjena za poglobljene pogovore, kjer padajo pregraje, nesporazumi, kjer se prično stvari nenadoma kazati lepše, kot so v resnici, nekako lebdeče v zraku, pomešane s prijaznimi in zapeljivimi zvoki oddaljenega, pa vendar prisotnega čarobnega glasbila. Vse, prav vse postaja tukaj podobno neresnični in vabljeni podobi restavracije oziroma kavarnice, vse je v zraku, odbleski luči še podčrtavajo novo resnico življenja, mnogo lepšo od tiste prave na oni strani lesketajočih se stekel, ki gledajo na ulico in kjer se ljudje premikajo mrko in nekam premraženo.

Ne, partner ni razumel, ali pa mu ni bilo do tega, da bi razumel poseben čar prostora, v katerem sta bila.

Pogledala ga je pozorneje: bil je stvaren, z ničemer ga ni bilo mogoče spraviti v razpoloženje nad resnico, ves čas je ostajal na tleh in nič ni bil nesrečen zaradi tega. In tako sta v glavnem molčala, kdaj pa kdaj sta med narezkom izmenjala pripombo in še ta se je vedno nanašala na povsem otipljive stvari, ki jih je bilo mogoče zaznati v tem prostoru ali pa kje daleč zunaj, v njunem vsakdanjem življenju. Spomnila se je, da je prav-

zaprav ona tista, ki neguje to nenavadno zvezo, seveda, bliža se že tridesetim letom in to je čas, ko se mora ženska odločiti, to je čas, ko je že izbirala in nič izbrala, čas, ko se je mogoče odločiti samo med dvema možnostma, izbrati in se poročiti, ali pa ostati sama brez princa na belem konju, kot se je večkrat šalila mama.

Brez princa na belem konju se je v sebi nekoliko zdrznila in primaknila k ustom požirek izbranega belega vina. Kako da se je mogla znajti med vsemi tistimi ženskami, ki so izbrale in niso bile izbrane, kot so sanjale, kako se je to moglo zgoditi prav njej, pravzaprav tudi njej, ki sploh ni bila razvajena in svojeglava, v ničemer obremenjena z izmišljotinami, razvajenostmi, narobe, prej bolj skromne narave, brez prevelikih ambicij, hkrati pa prav nič čudaška in prav nič pričakujoča nemogočih stvari. Ampak vendar, lahko bi vendar doživela in pričakala princa na belem konju, kaj takega zahtevati ni preveč, čeprav je morda najlepše, ko si popolnoma očaran, ko te zanese in ne veš več, ali sanjaš ali je resnica, ali se ti samo zdi ali pa se je čudež res zgodil in je sedaj tu pred teboj živ in otipljiv, hkrati pa neresničen in neulovljiv.

Mama ji je vedno govorila, da je to pač usoda žensk, da so moški usoda žensk, usoda, kot vemo, pa je nekaj takega, čemur ne moremo reči sreča, ampak nuja, običajna pot življenja, ki te brez najmanjšega vprašanja oblikuje zdaj s te zdaj z one strani. Morala se je nasmehniti v sebi, ko se je spomnila svoje mame, dobro je namreč vedela, da je bila njena zgodba z očetom na moč romantična in da je mama njuno prvo srečanje in spoznavanje pomešala s kasnejšimi dolgimi leti zakona, ko beseda dá besedo, ko so obveze nešteti dni prevelike in prehude, da bi bilo moč čudež ohraniti ali ga celo polepšati; navadno pade sanjski pričetek v pozabo, nekaj časa pozaba boli, za devetim obzorjem pa nazadnje celo spomin na pozabo utone za deseto obzorje, od koder ni več vrnitve. Samo nekakšna jeza, nekakšna slaba volja, v tem primeru na očeta, je znak, da je sanjski spomin vendar bil; ostane samo srd zaradi izgubljenih sanj in za izgubo tako dragocene stvari, kot so vzgibi sanj, ona ne more biti kriva, ne more biti kriva ženska, takšna krivda bi bila pretežka, moški mora sprejeti odgovornost in se sprijazniti z očitki, z neskončnimi očitki.

Natakar se je vljudno približal njuni mizi in preveril, če je bilo naročilo točno oziroma če si je zapomnil stvari, kot je treba. Vse je v najlepšem redu, se je nasmehnila, tudi on se je nasmehnil, nasmehnil se je tudi natakar in odbrzel med mizami kot balerina, ki so jo nagradili z aplavzom na odprti sceni.

Ne, partner na drugi strani ni princ na konju, vendar za to ni kriv on sam, kriva je ona. Prižgal ji je cigareto in njuna pogleda sta se srečala, zazdela se ji je, da ji vidi v dušo in razume vse, kar se prikazuje v njej, in po vsej verjetnosti se mu zdi, da je tako prav, saj sta zrela in odrasla človeka, zrelejša kot takrat, ko sta še grela gimnazijske klopi in so čustva vroča in silovita, da te skoraj pokončajo; čudeži so tako veliki, da jih

komaj preživiš in vendar vse zveze zgorijo in tako rekoč nobeno poznanstvo, ki se je v rosnih letih spremenilo v ljubezen, ni preživelo zubljev prevelikega ognja, ki ga ponuja mladost in v katerega tako rada zgoreva ter se vanj sesipa.

Umaknila je pogled in se zastrmela v pianista na drugi strani restavracije, on pa ji je pričel pripovedovati zgodbo o svojih poslovnih zadevah, kako smešne stvari se mu dogajajo, bil je ekonomist pri velikem podjetju, veliko je potoval, dosti ljudi je srečeval, nabral si je izkušenj, čeprav je komaj kakšno leto starejši od nje in ima srečo, da je njegov odnos do življenja razmeroma harmoničen, ne preveč pollaščno in ne preveč odmično, skorajda uživa sredi življenja, kakršno je, noče ničesar bistveno več in ne pristaja na nič bistveno manj. Varno se je čutila znotraj njegove pripovedi, ki je odsevala zanesljivost in trdnost, jasen pogled in odločna dejanja, vse skupaj vpleteno v robove premišljenosti in zdravega poudarka.

Zakaj je čudež tako nepreklicano odbrzel od nje, zakaj je zgorela v njem, zakaj ga je prerasla in zakaj še vedno misli nanj? Drugi pari so se ji zdeli po duši mlajši, kot sta bila onadva, v pogledih, ki so se stikali nad mizami, v sklanjajočih nasmeških in pritajeni govoric je bilo videti več čara, več tistega sija, ki ji sedaj odmeva v mislih in je noče zapustiti, kot da se poslavlja za vedno ali pa se šele prihaja poslavljat: ali pa se ji samo zdi, da je drugod več sanj, v resnici pa šepetanja, pogledi in dotikanja pomenijo le željo po teh istih sanjah, ki so zbežale daleč proč od nje.

Vse to se bo slabo končalo, ji je večkrat govorila mama, preveč v zraku živiš, preveč zahtevaš, pa še sama ne veš kaj, življenje ti uhaja, življenje se ti spodmika, izgubljaš ga, ti pa se še vedno trapiš z romantičnimi prividi, ki si jih menda nekoč čutila, pozabi že enkrat tisto, kar je bilo, spomni se, da je bilo hudo, da so bili to tvoji najbolj nesrečni časi, da si najbolj trpela in najmanj dobila, čeprav si hotela ne vem kaj, sklatiti zvezde z neba ali luno potisniti v jezero, pozabi že tisto zgodbo, pozabi, obrni se naprej, naprej, naprej, samo to je deviza življenja, življenje pa je kot veletok, ne mara tistih, ki se ustavljajo in razmišljajo, upre se vanje in jih zlomi, zvrtniči in spremeni v del svojega telesa, svojega gibanja in svoje logike.

Pa saj je pozabila, je ugotavljala, medtem ko ji je z druge strani mize še naprej pripovedoval poslovne zgodbe, povsem je pozabila, tudi tistega fanta je pozabila, komajda si ga še lahko predstavlja, in če si ga predstavlja, to ni on, ampak ona sama v tistem času, in ko ga je zadnjič povsem po naključju srečala, se je naravnost zgrozila, tako velika razlika je bila med njim, kakor ga je doživljala nekoč, in njim, kakršen je sedaj, odtrgan od nje, zgrozila se je nad razliko med svojim sedanjim in tedanjim pogledom, med sedanjo in tedanjo resničnostjo. Da, tisti čudež tedaj je bil uničevalno močan, njegovo izčrpavajoče sevanje je bilo nenaravno in smrtno, v njem sta bili nevarnost in groznja, čemur se je najbolje izogniti, ker ni od tega sveta, ni dobra sila, ampak demonska moč, ki izsesava in preti s popolnim uničenjem samega sebe.

Naročil ji je vina in ji prižgal cigareto. Všeč ji je bil pri takšnih opravilih, na čuden način varno se je počutila v njegovi bližini, varno tudi pred groznimi prividi in spomini.

Ne, tisto zgodbo je že stokrat pozabila, toda zakaj se vedno vrača v nje čas, zakaj je uničevalni čudež povsem zavestno iskala še leta kasneje in zakaj ga išče tudi sedaj, ko ga ne more več zaznavati neposredno, bolj kot prazen prostor, kjer je nekoč prebival, mnogo kasneje nekam odšel in pustil za seboj praznino za ponoven prihod ali za prihod česa povsem novega. Mogoče pa je prisoten tudi sedaj, samo da ne boli in ne žge, ne razžira in ne uničuje; se je morda preobrazil v nebolečo pojavnost, v dve enaki ali različni fotografiji, ki se povsem pokrivata, enaki bolj, kot je to sploh mogoče; prav zaradi teh dveh fotografij, zaradi dveh notranjosti, ki se v njej povsem ujemata ali ne ujemata, je nemara močnejša ali šibkejša; kaj ni zaslužila miru in spokojnosti, kaj ni že vendar enkrat za vselej odplačala dolga notranji rasti, enkrat za vselej, in to za vedno.

Vprašal jo je, kako ji gre v službi in opazovala ga je, kako mirno in nevsiljivo kadi; vse na njem je urejeno in zlito, naravno in zaokroženo, celo dim cigarete ga uboga in priznava njegovo uravnoteženost, ovija se okoli njega v mirnih zavojih in plapolanjih.

Morala se je zasmejati v sebi: kaj ni to posebne vrste oboževanje, kaj ni to prav otročje malikovanje?

Odgovarjala mu je, in ker ji ni bilo do pripovedovanja, je hitro preokrenila tok, da je spet govoril on, ona je imela še toliko dela s samo seboj in svojimi mislimi, s samodejnim procesom v sebi, ki je bil neizprosno zahteven v dohitevanju in prehitevanju nešteti stvari, tako dolgo zadrževanih in obrnjenih nazaj. Pianist je odnehal s svojo plavajočo glasbo in je sedel za bližnjo mizo, tam je imel znance ali prijatelje, in njej se je zazdelo, da so njene misli sedaj čistejše in jasnejše, brez umetne prevleke, odrešene, vabljive in mehke svetlobe sladkobnih tonov.

Medtem jima je natakarkar prinesel večerjo in užival, ko jima je dajal jedi na krožnik, prijazno in večče.

Sicer pa zakaj bi bila žrtev čudeža, ji je šlo skozi možgane, zakaj bi bila žrtev takratnega, prvega čudeža; kaj pravzaprav išče, dela proti sebi, ko se veže z njim, se ji zdi, da jo bodo spomini na davne dni nekega jutra uničili, da mora biti čudež vedno enak in da se mora vedno boriti za njegovo prvo podobo ter odklanjati vse, kar prihaja za njo; kaj ni čudež vedno tak, kakršen si ti sam, kaj ne pride vedno v novi obliki, v takšni obliki, da ga lahko v določenem trenutku prepoznaš, v trenutku posebne in na novo doživete dozorelosti. Zahvalila se je natakarkarju, ki je odbrzel z velikim zadoščenjem. Tudi on se je nasmehnil.

Vrnila mu je nasmeh.

Pravzaprav je srečna sedaj, srečna je z njim, zelo je srečna, še nikoli ni bila tako srečna, srečna je brez bolečin in brez pretresov, srečna je na povsem nov način. Kaj še hoče, kaj še išče, zakaj se še vedno prikazujejo boleči prividi, kot odblesk starega, preživelega? Najbrž. Prav gotovo.

Zelo srečna je z njim. Val silnega čustva jo je preplaval, val pravega čudeža, neznanska moč se je v hipu naselila v njej in zazdelo se ji je, da bo od moči trenutka splavala v zrak ali pa ji bodo solze udrle čez veke.

Še enkrat se mu je nasmehnila.

Začudeno ji je vrnil nasmeh. Vprašal jo je, če ji je lepo. Pravzaprav je ni vprašal, vedel je, čutil je, da ji je lepo.

Da, je zašepetala. Lepo mi je. Lepo mi je.